

О. О. Гридюшко,*Національний університет «Одеська юридична академія»,
викладач кафедри іноземних мов № 2*

ДИСКУРСИВНІ СТРАТЕГІЇ КРИТИКИ В ЕЛЕКТОРАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ НІМЕЧЧИНИ Й УКРАЇНИ (КОНТРАСТИВНИЙ АСПЕКТ)

Статтю присвячено визначенню дискурсивних стратегій критики в електоральному дискурсі Німеччини й України у контрастивному аспекті. Провідними ознаками критики у політичному передвиборчому дискурсі є оцінність, агональність, агресивність та персуазивність. У статті визначено види, форми та функції критики в електоральному дискурсі як різновиду політичного дискурсу, описано глибинну структуру критичного висловлювання та його семантичні умови, виокремлено чотири моделі адресантно-адресатної конфігурації критики, простежено контрасти у вираженні конструктивної та деструктивної критики у виступах німецькомовних та українськомовних політиків у публічному електоральному дискурсі.

Ключові слова: критика, електоральний дискурс, оцінність, агональність, агресивність, персуазивність, німецький, український, контрасти, конструктивний, деструктивний.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Передвиборчий дискурс (англ. *electoral discourse*, нім. *Wahlkampagne*) як різновид політичного дискурсу є концептуально зорієнтованим на критику, тому що його основною характеристикою виступає прагнення до апологізації, тобто подання в кращому світлі свого кандидата, партії і, водночас, спрямованість на активну критику опонента у *face-to-face* комунікації. Також критика зорієнтована не тільки на безпосередньо присутніх слухачів, але вона шукає собі і більш широке коло адресатів. Цієї концепції "не присутнього третього" (англ. *face-to-back communication*) присвячено досить багато робіт з сучасного моделювання мовної комунікації [22], що увиразнює **актуальність** роботи, а саме, застосування цієї моделі в сфері політичного передвиборчого дискурсу.

Об'єктом дослідження є політичний електоральний дискурс Німеччини й України, **предметом аналізу** обрано подібності та відмінності (контрасти) у стратегіях

і тактиках критики у *face-to-face*- та *face-to-back*-комунікації німецьких та українських політиків у парламенті, мітингах і телевізійних дебатах.

Мета статті полягає у визначенні дискурсивних стратегій критики в електоральному дискурсі Німеччини й України у контрастивній перспективі. Для досягнення поставленої мети вирішено наступні **завдання**: (1) визначено види, форми та функції критики в електоральному дискурсі як різновиду політичного дискурсу; (2) описано глибинну структуру критичного висловлювання та його семантичні умови у вигляді прототипового сценарію; (3) виокремлено чотири моделі адресантно-адресатні конфігурації критики; (4) простежено взаємодію вербальних та паравербальних засобів вираження конструктивної та деструктивної критики та (5) визначено спільні та відмінні (контрастні) риси стратегій критики у виступах німецькомовних (А. Вайдель) та україномовних (І. Фаріон) жінок-політиків.

Виклад основного матеріалу Провідними ознаками критики у політичному передвиборчому дискурсі є її оцінність, агональність, агресивність та персуазивність. *Оцінність* критики у передвиборчий період пов'язана з тим, що виборці мають право і хочуть критично оцінити усі здібності потенційного переможця у перегонах, навіть того, якому вони внутрішньо симпатизують і притуляють йому свої уподобання. *Агональність* критичних висловлювань найбільш яскраво прослідковуємо у створенні опозитивних "МИ:ВОНИ" дискурсів, які слугують для позначення межі між "своїми" та "чужими" як найбільш прототипних для передвиборчої комунікації [20]. Критика суперника може мати *агресивний* характер і проявлятися у дискредитації опонента з метою доказів його/її професійної і особистісної неспроможності, і як наслідок – неспроможності зайняти посаду, на яку вона/він претендує [2]. Також критика може використатися як засіб *персуазії* (англ. *persuasion* – переконання, умовляння) з метою запевняти, переконувати, умовляти, схилити, спонукати адресата до тих чи інших дій в межах політичної комунікації, зокрема у передвиборчому дискурсі [7; 9; 10]. На думку Х. Грюнерта "політична дія планується, реалізується, супроводжується, регулюється, описується, **критикується**, контролюється, оцінюється за допомогою мови і знаходиться під її впливом" [15, с. 29].

Різновиди критики розрізняються за змістом і формою. За **змістом** критика (нім. *Kritik, Beurteilung, Bewertung*) [18] є *розгорнутою* вказівкою на недолік/недоліки і має ґрунтовний, глибокий, повний, вичерпний, широкий, розширений (нім. *umfassend, umfangreich*) характер. Така критика реалізується у формі (1) *обговорення* (нім. *Besprechung, Behandlung*), (2) *розбору* (нім. *Auswertung* (помилка)), (3) *аналізу* (нім. *Analyse, Aufarbeitung*) і має *конструктивний* характер. *Коротка* вказівка на недолік/недоліки реалізується у формі *зауваження* (нім. *Anmerkung* (критичне)). *Звинувачення* (нім. *Beschuldigung*) – форма критики, змістом якої є переважно покладання *вини* за виявлені недоліки. *Невдоволення* (нім. *Mißvergnügen*) – емоційне вираження критики, вираження негативних почуттів у зв'язку із виявленими недоліками. *Претензія* (нім. *Anspruch*) – критика із вимогами. *Заперечення* (нім. *Widerspruch*) є негативною реакцією на те, що сказав співрозмовник, і може бути реалізовано у (1) м'якій формі *незгоди* (нім. *Nichteinverständnis*) та (2) різкій формі *протесту* (нім. *Einspruch*) проти змісту сказаного. Наведені види критики мають як правило *деструктивний* характер і скеровані не на оцінку дій, а на особистість людини.

Критика розрізняється за **формою** на: (1) *пряму* (нім. *direkt*) – про недоліки кажуть прямо або непрямо (нім. *indirekt*) – описують подібний випадок або чужі аналогічні недоліки, із чого людина, яку критикують, легко згадує про свої недоліки; (2) *розгорнуту* (нім. *umfangreich*) – суто критика або коротку (нім. *kurzgefaßt*) –

зауваження; (3) загального плану (нім. *allgemein*) – критика загального плану каже в загальному або конкретна (нім. *konkret*) – не тільки вказує на то, що не працює, коли і в якій мірі, із яких причин, але вказує, як це виправити, куди піти, до кого звернутися; (4) відкрита (нім. *explizit*) – явна, чітка, розгорнута критика, доступна зовнішньому спостереженню або скрита (нім. *implizit*) – неявна, схована критика, така, що може бути виявлена тільки через свої зв'язки з іншими об'єктами чи процесами; (5) підтримуюча (нім. *unterstützend*) – критика, яка укріплює самооцінку і репутацію завдяки похвали, стимуляції до дії або розгромна (нім. *niederschmetternd*) – використовує перехід на особистості, звинувачування, тяжіє до публічності; (6) деструктивна (нім. *destruktiv*) – містить зневажливі або образливі судження про особистість людини або грубе агресивне судження, наругу або осміяння його справ і вчинків або конструктивна (нім. *konstruktiv*) – направлена не на образу, а на зміну та покращення недоліків або помилок; (7) мотивуюча (нім. *motivierend*) – створює бажання робити або яка зупиняє (нім. *anhaltend*) – заперечує робити неприпустиме [13; 14].

Критичний дискурс формується групою *письмових* асертивних зворотньо-коментуючих типів текстів, які обов'язково містять *оцінку* (нім. *Beurteilung, Bewertung*) і до яких відносяться епікриз, відгук, музична критика, рецензія, телевізійний коментар, ремарка, письмо читача або радіослухача, анотація на книгу, яка скоро вийде та ін. [19, с. 221]. До *усних* текстів із критичною домінантою переважно публічного формату відносяться парламентські дебати [6; 21, 95], телевізійні дебати претендентів на президентський або канцлерський пост [4; 5; 17], виступи на протестувальних мітингах, акціях, партійних виборчих з'їздах [1], а також політичні ток-шоу, основними комунікативними стратегіями яких є дискредитативна й заперечувальна: політики намагаються критикувати співрозмовників, іноді принижують і звинувачують один одного [3, с. 193].

Необхідно зазначити, що мовною специфікою українського політичного передвиборчого дискурсу є його українсько-російська двомовність, яку необхідно враховувати під час зіставлення засобів вираження критики у німецькому політичному дискурсі. Така неконгруентність зумовлює необхідність проведення двобічного зіставлення та моделювання *tertium comparationis*. За таку ідеалізовану основу порівняння ми обираємо *критичне висловлювання*, яке надалі зіставляємо за чотирима параметрами: семантичним (глибинна структура критичного висловлювання), вербальним (експліцитність/імпліцитність критики), паравербальним (голосові та жестові засоби оформлення критичного висловлювання) та дискурсивним (екстралінгвальні чинники критичного спілкування, конситуація критики в умовах парламентського, мітингового та медійного типів дискурсу).

З точки зору адресантно-адресатних відносин виокремлюємо наступні чотири моделі критики у політичному дискурсі, зокрема електоральному: (1) критика присутнього адресата, "пряма", "відкрита" критика "в обличчя" (англ. *face-to-face-criticism*), (2) критика присутнього третього адресата, критика "в третій особі" (англ. *face-to-side-criticism*), (3) опосередкована критика, критика неприсутності третього (англ. *face-to-back-criticism*) (4) самокритика (англ. *self-criticism*). Досліджуючи типи сторонніх *спостерігачів* (англ. *bystanders* – "необізнані") та лінгвістичне конструювання ідентичності в умовах "face-to-back"-комунікації американська дослідниця Кетрін Вулард робить висновок про те, "що "face to side"- і "face to back"-комунікація для спостерігачів під час політичної акції може бути принаймні настільки ж важливою, і, можливо, навіть більш послідовною, ніж "face to face" в рамках зібрання для створення та управління колективними соціальними ідентичностями" [22, с. 190].

Для визначення *глибинної структури критичного висловлювання* та семантичних умов критики було розроблено прототиповий сценарій, який презентується наступною парафразою: **Суб'єкт X <критикує> об'єкт Y за дію P, вказуючи при цьому на недоліки Z об'єкта Y і/або його дій P.** Диференціатор [вказівка на недоліки Z об'єкта Y і/або його дій P] відрізняє критику від осуду. Слід зазначити, що критика може мати конструктивний або деструктивний характер. Як що суб'єкт X вказує на недоліки Z суворо і знищувально, то така критика є *деструктивною* і сприймається об'єктом Y як *засудження* або *осуд*. Нарешті, якщо суб'єкт X вказує на недоліки Z об'єкта Y і/або його дій P докладно і ґрунтовно, то така критика є *конструктивною* і сприймається об'єктом Y як *обговорення, розбір* або *аналіз*.

Таким чином, стратегії критики в німецькому та українському політичному перевиборчому дискурсі розподіляються на два типу, а саме (1) стратегія деструктивної критики і (2) стратегія конструктивної критики. Стратегія деструктивної критики реалізується тактиками (1) критики-докору, (2) критики-засудження та (3) критики розгрому, що сприймається адресатом як *несприятлива* критика. У свою чергу, стратегія конструктивної критики вирішується завдяки тактикам (1) критики-обговорення, (2) критики-розбору та (3) критики-аналізу, які створюють у адресата критики *сприятливе* враження. (див. рис. 1).

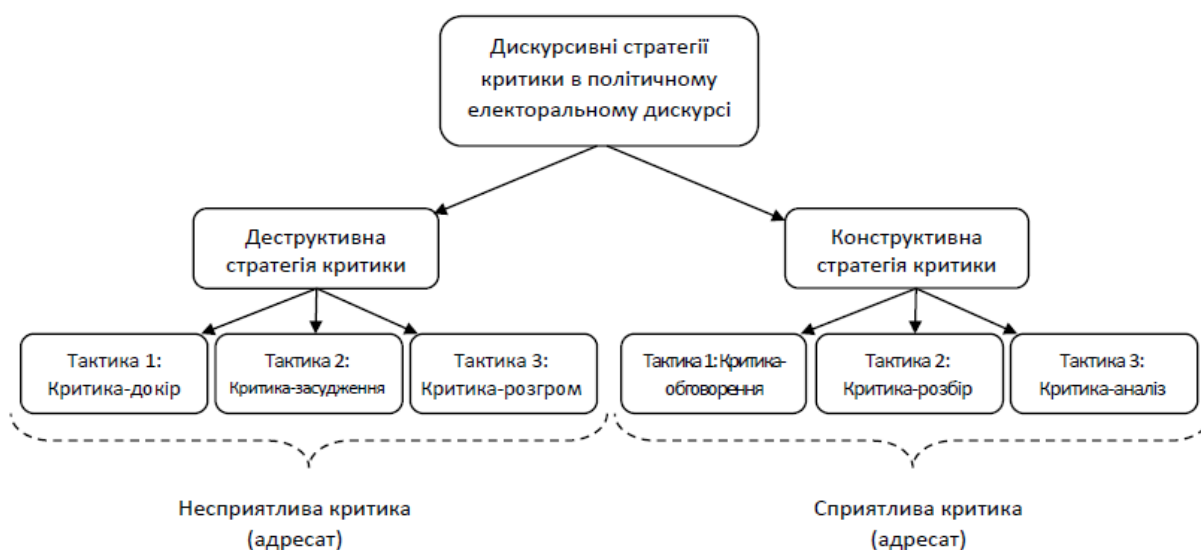

Рис. 1. Схема дискурсивних стратегій і тактик критики в політичному електоральному дискурсі.

Серед синонімів дієслова “критикувати” в українській мові виділяємо такі, як-от: *коментувати, судити, аналізувати, докоряти, дорікати, розносити, засуджувати, розпушувати, проробляти*. В німецькій мові синонімічний ряд дієслова "kritisieren" представлений ширшим діапазоном: *begutachten* (переглядати), *besprechen* (обговорювати), *beurteilen* (оцінювати, судити), *bewerten* (оцінювати), *eine Besprechung/Kritik/Rezension schreiben* (писати обговорення/критику/рецензію), *[kritisch] würdigen* ([критично] вшановувати), *rezensieren* (рецензувати), *urteilen* (судити), *angreifen* (нападати), *attackieren* (атакувати), *nicht akzeptieren* (не приймати), *nicht durchgehen lassen* (не відпускати), *rügen* (журити), *tadeln* (звинувачувати); *anmeckern* (придиратись), *bemäkeln* (хаяти). Як бачимо, більшість синонімів в українській мові увиразнюють несприятливий вид критики, а в німецькій мові – навіть її агресивний характер.

Агресивність критики може відбиватися у мовленнєвосупроводжувальних жестах (англ. *co-speech gestures*) мовця – адресанта критики, які, з одного боку, зорієнтовані на семантику критичного висловлювання і посилюють експліцитні (прямі/непрямі) вербальні маркери критики (нім. *falsch* (неправильно, хибно), *unrichtig* (неправильно), *der Fehler* (помилка), *fehlerhaft* (помилково), *Bruch* (провал)/укр. *неправильно, помилка, помилково, хибно, невірний, цинізм, недолік, фіаско, падіння*), синхронізуючись із головно наголошеними складами. До таких жестів відносимо жести правої або лівої руки із конфігурацією кисті у вигляді 1) кулака, 2) вказівного пальця, 3) широко відкритої долоні. Такі рухи мають як правило імпульсивний характер, вони направлені убік адресата критики і можуть перевищувати лінію плеча адресанта критики. З іншого боку, критика може бути реалізована непрямом, приховано і бути "розмитою" в імпліцитній площині мікро- та макротематичних абзаців, які вербалізують такі складні види критики, як сумнів, скепсис, підозру, упередження, недовіру тощо [8].

Поряд із акцентуючими мовленнєвосупроводжувальними жестами критику також експлікують просодичні засоби, наприклад паузи хезитації, а також засоби міміки, окулесиси та проксемики мовця, які *показують* критику і заміщують її вербальні експлікати [16]. Останню групу ми пропонуємо відносити до *конклюдентних* засобів вираження критики, коли мовець замість слів (усно) або письмових повідомлень виражає критику своєю поведінкою. У деяких випадках в якості конклюдентної дії може виступати *мовчання*, яке в суровому (юридичному) сенсі є бездіяльністю, але з погляду засобів зворотного зв'язку (англ. *feedback channel*) адресат може сприйняти мовчання як критику [11].

При інтерпретації стратегій і тактик критики у політичному дискурсі необхідно враховувати етноспецифіку сприйняття критики у германських й слов'янських лінгвокультурах. Так, в німецькій мові поняття "критика" само по себе не має такої негативної конотації, як в російській й українській мовах, оскільки критика розрізняється на позитивну й негативну і є невідмінною частиною публічної риторики (нім. *Öffentlichkeitsrhetorik* [12, 235]) в політичному й науковому видах дискурсу. Можливість критикувати позначає для німця бути щирим в стосунках і ставленнях до людей та подій. Також німецькі політики володіють критичним дискурсом у повній мірі, тому що він є маркером демократичного суспільства – мати право критикувати, робити помилки, визнавати їх і відповідати на критику. При цьому, як критика, так і відповідь на неї підтверджуються конкретними аргументами і фактами (цифри, дані, посилання на статистику та ін.).

Так, наприклад, німецький право-радикальний політик Аліс Вайдель від партії "Альтернатива для Німеччини" в умовах *face-to-face*-комунікації звертається до канцлера Німеччини Ангели Меркель і експлікує пряму критику пані канцлерки та її уряду щодо проекту федерального бюджету: "*Zum zweiten Mal in diesem Jahr beraten wir über den Entwurf eines Bundeshaushalts. Dazugelernt hat Ihre Regierung seither nichts, Frau Bundeskanzlerin.* (укр. Вдруге в цьому році ми обговорюємо проект федерального бюджету. З того часу Ваш уряд так **нічого нового і не вивчив**, пані Канцлерка!") (2). Оскільки Аліс Вайдель вказує на недоліки політики Ангели Меркель докладно і ґрунтовно, то така критика за своїм змістом має вигляд *обговорення, розбору* або *аналізу*. А. Вайдель <критикує> Ангелу Меркель за її неправильну політику, вказуючи при цьому *докладно і ґрунтовно* на такі недоліки політики, як (1) *Politik der Spaltung und der Unvernunft* (укр. політика розбрату та недоцільності), (2) *Politik des Ausgabenwahns und der falschen Prioritäten* (укр. політика шалених витрат та **неправильних** пріоритетів), (3) *Politik, die den noch vorhandenen Wohlstand von heute*

bedenkenlos mit vollen Händen ausgibt und **verschleudert** (укр. політика, яка **безцеремонно**, у повну силу витрачає та **розбазарює** залишений добробут), (4) Politik **ignoriert konsequent** die ökonomische Vernunft (укр. політика, яка **послідовно ігнорує** економічну доцільність), (5) sie [Politik] setzt die Interessen des eigenen Landes und der eigenen Bürger an die letzte Stelle (укр. вона [політика] ставить інтереси власної країни та власних громадян на останнє місце).

При цьому Аліс Вайдель використовує тактику приниження опонента і порівнює політику Ангели Меркель із "розпродажем" (нім. Ausverkauf), "шаленими витратами" (нім. Ausgabewahn) та "ідеологічними фантазіями про ошчасливлення всього світу" (нім. ideologischen Weltbeglückungsfantasien). Такі експліцитні маркери критики, як "nichts", "falsch", "bedenkenlos", "verschleudern", "konsequent ignorieren", Аліс Вайдель також посилює імпульсивними рухами правої або лівої руки, помахами двох рук, рухами усього тіла, при цьому кисть сформована у формі кулака або відкритої долоні із вказівним пальцем у напрямку адресата критики. На особливу увагу заслуговує поведінка канцлера, до якої саме спрямовано критику і яка майже не звертає на неї уваги: протягом усього виступу Вайдель Меркель робить свої нотатки і лише на словосполученні "ideologischen Weltbeglückungsfantasien" різко відриває голову від паперів і начебто замислюється над словами А. Вайдель.

На відміну від німецьких політиків, які прямо звертаються до об'єкту критики і називають його, українські політики частіше використовують займенники "іх", "вони", "воно", щоб відокремити себе від суб'єкта критики. Так, говорячи про кандидата в президенти В. Зеленського в умовах *face-to-back*-комунікації на ток-шоу "На межі вибору", Ірина Фаріон розгромила російськомовного кандидата в президенти Володимира Зеленського (1), при цьому назвав його "воно", наприклад: "А ви можете перекласти, що **воно** верзло? Ви можете перекласти? Sorry, I don't understand, що **воно** верзло? **Воно** у українській державі живе, **воно** вивчило державну мову? Його за грати треба садити вже сьогодні, не допускаючи до другого туру. **Воно** гвалтує мову на очах у всієї країни. **Воно** гвалтує тих, хто сьогодні захищають нас там, на нульовій позиції. Ми завдяки тим солдатам тут сидимо в залі. А **воно** блює до мене мовою ..." (2). Слід вказати на те, що І. Фаріон вказує на суб'єкт критики, здійнявши праву руку у відкритій долоні. Рухи І. Фаріон мають імпульсивний характер, тому у глядача складається враження, що Ірина Фаріон ніби трясеться від обурення.

Така промова є прикладом деструктивної критики, яка має агресивний і несприятливий характер. Так, І. Фаріон використовує достатню кількість пейоративів, називаючи кандидата в президенти України В. Зеленського "політичним Квазімодо", "політичним страховиськом". Більше того, говорячи про кандидата, вона називає його "воно", наприклад: "Що **воно** верзло?" або "А **воно** блює до мене мовою Путіна". Слід вказати на те, що І. Фаріон вказує на суб'єкт критики, здійнявши праву руку у відкритій долоні, при цьому рухи мають імпульсивний характер. Така імпульсивність проявляється у великій кількості рухів за одиницю часу (за 1 хвилину 08 секунд кількість імпульсивних рухів правої руки дорівнює 17 разів), тобто практично кожен склад критичного висловлювання, яке має зневажливий характер, акцентується мовленнєво супроводжувальними жестами правої руки, двох рук, плеч або кивками голови. Складається враження, що Ірина Фаріон ніби трясеться від обурення. В кінці свого виступу І. Фаріон демонстративно відвертає голову від відео-зображення із Володимиром Зеленським

Таким чином, аналіз дискурсивних фрагментів критики у виступах німецькомовних та україномовних жінок-політиків показав, що критичне стратегування

здійснюється за двома адресантно-адресатними моделями 1 (face-to-face-критика) та 3 (face-to-back-критика). В умовах *face-to-face*-критики спостерігаємо конструктивну стратегію (Аліс Вайдель vs. Ангела Меркель), яка реалізується тактиками розбору помилок і аналізу, але по формі нагадує більш відчитування, яке нібито вчителька (Аліс Вайдель) робить недбайливій учениці (Ангелі Меркель). Також Аліс Вайдель робить переключення на модель *face-to-side*-критику і критикує зокрема присутніх депутатів від партії Зелених та СДПГ ("Schreien Sie nur; ich weiß, **getroffene Hunde bellen**/ укр. Ви тільки кричите.. я знаю, **на злодію шапка горить!**"), а також на модель *face-to-back*-критику, відсилаючи критичні меседжі щодо "так званого повстання" ультра-лівих протестуючих, зокрема жовтих жилетів, (Nur der unfassbaren Disziplin und Geduld der Deutschen ist es überhaupt zu verdanken, dass es noch keine flächendeckenden Massenproteste gibt wie in Frankreich, **wo es den sogenannten Aufstand der gelben Westen** gegen die neueste Spritpreiserhöhung gibt!). В свою чергу, в умовах *face-to-back*-критики реалізується деструктивна стратегія критики (Ірини Фаріон vs. Володимир Зеленський), яка вирішується тактиками образи і звинувачення. Контрастною рисою українського критичного стратегування є активне використання українськими політиками пейоративів, які важко уявити собі в німецькому публічному політичному спілкуванні у критичній площині. При цьому німецькі опозиційні політики експліцитно та прямо називають суб'єкт критики, безпосередньо звертаючись до нього.

Необхідно підкреслити, що прямі номінанти концепту "критика" та "критично" зазвичай використовуються як українськими, так і німецькими політиками, коли вони говорять про критику, а не безпосередньо критикують опонентів або неприсутнього третього. Німецькі та українські політики звертаються до використання багатьох синтаксичних засобів, зокрема повторень, риторичних питань, спонукальних речень тощо, щоб сформулювати критичне висловлювання.

Висновки та перспективи дослідження. Перспективними для подальшого дослідження вважаємо визначення національно-культурної специфіки стратегій критики німецьких та українських політичних діячів у період передвиборчої боротьби, опозитивних пар *свій:чужий*, *влада:опозиція*, *старе:нове*, *лідер:підлеглий* як концептуальних основ адресантно-адресатних відносин критичної риторики, контрастів вербального та паравербального вираження критики в німецькомовному та україномовному передвиборчому дискурсах. Також у межах інструментально-фонетичного аналізу необхідно встановити *залежність* або *автономність* просодичних та кінетичних засобів оформлення критичного висловлювання від його семантико-синтаксичної структури, ключових концептів та різновидів форм критики (зауваження, претензія, заперечення, звинувачення, невдоволення та ін.) в електоральній боротьбі.

Література

1. *Артюхова А. А.* Немецкий митинговый дискурс: риторика и просодия : монографія. Одесса : Феникс, 2015. 181 с.
2. *Зайцева Е. Л.* Выражение отрицательной оценки в политическом дискурсе (опыт сравнительно-сопоставительного исследования российских и французских печатных средств массовой информации) : дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Чебоксары, 2006. 195 с.
3. *Кондратенко Н. В.* та ін. Лінгвопрагматика політичного дискурсу: типологія мовленнєвих жанрів : монографія. Одеса : Астропринт, 2019. 236 с.

4. Петлюченко Н. В. Контрастивная специфика президентского харизматического дискурса Германии и Украины // *Одеський лінгвістичний вісник* : зб. наук. праць ; Національний університет «Одеська юридична академія». Вип. 8. Одеса : «Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 147–151.
5. Серякова И. И. Коммуникативный менеджмент конфликтного дискурса // *Science and Education a New Dimension – Budapest* : Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe, 2015. Philology, III (9). Issue 44. P. 78–82.
6. Славова Л. Л. Жанровая стратификация политических дискурсивных практик в разных языковых континуумах. Режим доступа: <http://research-journal.org>: Международный научно-исследовательский журнал. 2016. DOI: 10.18454/IRJ.2016.45.006. – ISSN 2227-6017.
7. Смоленкова В. В. Методы американской риторической критики // *Современная политическая лингвистика* : материалы междунар. научно-практ. конф. Екатеринбург, октябрь 2003 г. Уральский гос. пед ун-т. - Екатеринбург, 2003. С. 144–145.
8. Сотников А. В. Просодичні засоби актуалізації комунікативно-прагматичних інтенцій у британській політичній промові (експериментально-фонетичне дослідження): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. К., 2012. 274 с.
9. Харитонова Д. Д. Засоби реалізації персуазивного впливу у політичному дискурсі (на матеріалі передвиборчих програм П. О. Порошенка, Ю. В. Тимошенко, В. Ф. Януковича). *Science and Education. A New Dimension. Philology*, V (29), Issue 116. Budapest, 2017. С. 30–33.
10. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. М. : Гнозис, 2004. 324 с.
11. Diekmannshenke, H. Sprechen über Politik in den Medien. Linguistische Aspekte der Rezeption von politische Kommunikation // *Semantische Aspekte öffentlicher Kommunikation*. Frankfurt/Main: Peter Lang GmbH, 2002. S. 304–328
12. Franz, B. Öffentlichkeitsrhetorik : massenmedialer Diskurs und Bedeutungswahl. Wiesbaden, Dt. Univ.-Verl., 2000. 294 s.
13. Fries, N. Bewertung. Linguistische und Konzeptuelle Aspekte des Phänomens // *Sprache und Pragmatik*. – Lund: Veröffentlichung des Lunder Projektes, 1991. № 23. С. 1–31.
14. Girnth, H. Sprache und Sprachverwendung in der Politik. Eine Einführung in die linguistische Analyse öffentlich-politischer Kommunikation. Berlin: De Gruyter, 2002. 172 s.
15. Grünert, H. Sprache und Politik. Untersuchungen zum Sprachgebrauch der „Paulskirche“. Berlin: de Gruyter, 1974. 356 S.
16. Klein, J. Von Gandhi und al-Qaida bis Schröder und Merkel: politolinguistische Analysen, Expertisen und Kritik. Berlin: Frank & Timme, 2016. 427 S.
17. Maurer, M. Schröder gegen Merkel : Wahrnehmung und Wirkung des TV-Duells 2005 im Ost-West-Vergleich. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften / GWV Fachverlage GmbH, 2007. 258 s.
18. Reisigl, M. Kritik der Sprache der Kritik // *Diskursanalyse und Kritik*. Imprint: Springer VS, 2019. S. 89–120.
19. Rolf, E. Die Funktionen der Gebrauchstextsorten. Berlin : der Gruyter, 1993. 339 s.
20. Scharathow, W. Diskurs, Macht, Fremdheit : gesellschaftliche Polarisierungstendenzen und die mediale Konstruktion von "Fremdheit" ; die niederländische Debatte nach dem Mord an Theo van Gogh. Oldenburg : BIS-Verl. der Carl-von-Ossietzky-Univ. Oldenburg, 2007. 262 s.
21. Schröter, M. Vom politischen Gebrauch der Sprache : Wort, Text, Diskurs ; eine Einführung. Frankfurt am Main [u.a.], Lang, 2009. 144 s.

22. Woolard, K. A. Bystanders and the Linguistic Construction of Identity in Face-to-Back Communication // Peter Auer, ed. *Style and Social Identities: Alternative Approaches to Linguistic Heterogeneity*. Berlin/ NY: Mouton de Gruyter, 2007. P. 187–207.

References

1. Artiukhova, A. A. (2015), *German rally discourse: rhetoric and prosody [Nemetskii mitingovyi diskurs: ritorika i prosodiia : monografiia]*, Feniks, Odessa, 181 p.
2. Diekmannshenke, H. (2002), *Sprechen über Politik in den Medien. Linguistische Aspekte der Rezeption von politischer Kommunikation // Semantische Aspekte öffentlicher Kommunikation*. Frankfurt/Main: Peter Lang GmbH, S. 304–328
3. Franz, B. (2000). *Öffentlichkeitsrhetorik : massenmedialer Diskurs und Bedeutungswahl* Wiesbaden, Dt. Univ.-Verl., 2000. 294 S.
4. Fries, N. (1991), *Bewertung. Linguistische und Konzeptuelle Aspekte des Phänomens / Norbert Fries // Sprache und Pragmatik*. Lund : Veröffentlichung des Lunder Projektes, № 23, C. 1–31.
5. Girth, H. (2002). *Sprache und Sprachverwendung in der Politik. Eine Einführung in die linguistische Analyse öffentlich-politischer Kommunikation*. Berlin : De Gruyter, 2002. 172 S.
6. Grünert, H. (1974). *Sprache und Politik. Untersuchungen zum Sprachgebrauch der "Paulskirche"*. Berlin : de Gruyter, 1974. 356 S.
7. Kharitonova, D. D. (2017) *Means of realization of persuasive influence in political discourse (on the material of the election programs P. O. Poroshenko, Yu. V. Tymoshenko, V. F. Yanukovych) [Zasobi realizatsii persuazivnogo vplivu u politichnomu diskursi (na materiali peredviborchikh program P. O. Poroshenka, Iu. V. Timoshenko, V. F. Ianukovicha)]*, Science and Education. A New Dimension. Philology, V (29), Issue 116, Budapest, pp. 30–33.
8. Klein, J. (2016), *Von Gandhi und al-Qaida bis Schröder und Merkel: politolinguistische Analysen, Expertisen und Kritik* . Berlin : Frank & Timme, 2016. 427 S.
9. Kondratenko, N. V. (2019), *Linguopragmatics of political discourse: the typology of speech genres [Lingvopragmatika politichnogo diskursu: tipologiiia movlennevikh zhanriv : monografiia]*, Astroprint, Odesa, 2019. 236 p.
10. Maurer, M. (2007). *Schröder gegen Merkel : Wahrnehmung und Wirkung des TV-Duells 2005 im Ost-West-Vergleich*. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften / GWV Fachverlage GmbH, 2007. 258 S.
11. Petliuchenko, N.V. (2016) *Contrastive specificity of the presidential charismatic discourse of Germany and Ukraine [Kontrastivnaia spetsifika prezidentskogo kharizmaticheskogo diskursa Germanii i Ukrainy]*, Odeskii lingvistichnii visnik : zb. nauk. prats; Natsionalnii universitet "Odeska iuridichna akademiia", Vip. 8, Odesa, pp.147–151.
12. Reisl, M. (2019), *Kritik der Sprache der Kritik // Diskursanalyse und Kritik*. Imprint: Springer VS, 2019. S. 89–120.
13. Rolf, E. (1993). *Die Funktionen der Gebrauchstextsorten*. Berlin : der Gruyter, 1993. 339 S.
14. Scharathow, W. (2007), *Diskurs, Macht, Fremdheit : gesellschaftliche Polarisierungstendenzen und die mediale Konstruktion von "Fremdheit" ; die niederländische Debatte nach dem Mord an Theo van Gogh*. Oldenburg : BIS-Verl. der Carl-von-Ossietzky-Univ. Oldenburg, 2007. 262 S.
15. Schröter, M. *Vom politischen Gebrauch der Sprache : Wort, Text, Diskurs ; eine Einführung*. Frankfurt am Main [u.a.], Lang, 2009. – 144 S.
16. Seriakova, I. I. (2015), *Communicative conflict management discourse [Kommunikativnyi menezhment konfliktnogo diskursa]*, Science and Education a New

Dimension – Budapest : Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe, Philology, III (9), Issue 44, pp. 78–82.

17. Sheigal, E. I. (2004), *Semiotics of political discourse* [Semiotika politicheskogo diskursa], Gnozis, M., 324 p.

18. Slavova, L. L. (2016), *Genre stratification of political discursive practices in different language continua* [Zhanrovaia stratifikatsiia politicheskikh diskursivnykh praktik v raznykh iazykovykh kontinumakh] // <http://research-journal.org>: Mezhdunarodnyi nauchno-issledovatel'skii zhurnal. DOI: 10.18454/IRJ.2016.45.006. – ISSN 2227-6017.

19. Smolenkova, V. V. (2003), *Methods of American rhetorical criticism* [Metody amerikanskoi ritoricheskoi kritiki], Sovremennaia politicheskaiia lingvistika: materialy mezhdunar. nauchno-prakt. konf. Ekaterinburg, oktiabr 2003 g. Uralskii gos. ped un-t., pp. 144–145.

20. Sotnikov, A. V. (2012), *Procurrent remedies for communicative pragmatic intentions in the British political speech (experimental and phonetic research)* [Prosodichni zasobi aktualizatsii komunikativno-pragmatichnikh intentsii u britanskii politichnii promovi (eksperimentalno-fonetichne doslidzhennia)] : dis. ... kand. filol. nauk: Kyev, 274 p.

21. Woolard, K. A. Bystanders and the Linguistic Construction of Identity in Face-to-Back Communication // Peter Auer, ed. *Style and Social Identities: Alternative Approaches to Linguistic Heterogeneity*. Berlin/ NY: Mouton de Gruyter, 2007. P. 187–207.

22. Zaitseva, E. L. (2006), *The expression of negative evaluation in the political discourse (the experience of comparative research of Russian and French print media)* [Vyrazhenie otritsatelnoi otsenki v politicheskom diskurse (opyt sravnitelno-sopostavitelnogo issledovaniia rossiiskikh i frantsuzskikh pechatnykh sredstv massovoi informatsii)] : diss. ... kand. filol. Nauk., Cheboksary, 195 p.

Ілюстративний матеріал

1. Ірина Фаріон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=7vfJ3BChOYQ&frags=pl%2Cwn>

2. Alice Weidel [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.youtube.com/watch?v=7DFA1p1eApo&t=40s&frags=pl%2Cwn>

О. О. Гридюшко,

*Национальный университет "Одесская Юридическая академия",
кафедра иностранных языков № 2*

ДИСКУРСИВНІ СТРАТЕГІЇ КРИТИКИ В ЕЛЕКТОРАЛЬНОМУ ДИСКУРСЕ НІМЦЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ МОВ (КОНТРАСТИВНИЙ АСПЕКТ)

Статья посвящена определению дискурсивных стратегий критики в электоральном дискурсе Германии и Украины в контрастивном аспекте. Ведущими признаками критики в политическом предвыборном дискурсе являются оценочность, агональность, агрессивность и персуазивность. В статье определены виды, формы и функции критики в электоральном дискурсе как разновидности политического дискурса, описана глубинная структура критического высказывания и его семантические условия, выделены четыре модели адресантно-адресатной конфигурации критики, прослежены контрасты выражения конструктивной и деструктивной критики в выступлениях немецкоязычных и украиноязычных политиков в публичном электоральном дискурсе.

Ключевые слова: критика, электоральный дискурс, оценочность, агональность, агрессивность, персуазивность, немецкий, украинский, контрасты, конструктивный, деструктивный.

O. O. Grydyushko,
*National University "Odessa Law Academy",
Department of Foreign Languages № 2*

**DISCURSIVE CRITICISING TACTICS
IN THE ELECTORAL DISCOURSE OF GERMANY AND UKRAINE
(A CONTRASTIVE PERSPECTIVE)**

The article deals with discursive criticising strategies in the electoral discourse of Germany and Ukraine from a contrastive perspective. The leading features of criticism in the political electoral discourse are appraisal, agonism, aggressiveness and persuasiveness. The value of criticism in the pre-election period is because voters have the right and want to assess critically all the abilities of the potential winner in the races, even one they sympathize with and tune in to his liking. The agnostic nature of critical statements can be most clearly traced in the creation of the opposition WE:THEY, which serves to denote the boundary between "friends" and "foes" as the most prototypical for pre-electoral communication. Criticism of an opponent may be aggressive and manifest itself in discrediting the opponent in order to prove his/her professional and personal incapacity. Furthermore, criticism can be used as a means of persuasion in order to assert, persuade, induce, incline, or encourage the addressee to take a certain action in the election race.

The article determines the types, forms and functions of criticism in electoral discourse as a type of political discourse, describes the in-depth structure of critical utterances and their semantic conditions, identifies four models of the addressee-targeted configuration of criticism, traces the expressions of constructive and destructive criticism in speeches of German-speaking and Ukrainian-speaking politicians in public electoral discourse. The strategy of destructive criticism is implemented by tactics of criticism-reproach, criticism-condemnation and criticism-defeat, which is perceived as by the addressee as adverse. In turn, the strategy of constructive criticism is implemented by the tactics of criticism-discussion, criticism-examination and criticism-analysis, which create a favorable impression on the addressee of the criticism.

Key words: criticism, electoral discourse, evaluation, agonism, aggressiveness, persuasiveness, German, Ukrainian, contrasts, constructive, destructive.